

Ivan Svetlik

OBLIKOVANJE SOCIOLOŠKEGA POKLICA V SLOVENIJI SKOZI PRIZMO PREDMETNE SESTAVE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

IZVLEČEK

V prispevku izpostavimo dve različni poti oblikovanja poklicev: izkustveno in konceptualno. Prva temelji na praksi izvajanja delovnih nalog, druga pa na operacionalizaciji konceptov in raziskovalnih izsledkov ter njihovem posredovanju bodočim sociologom skozi proces izobraževanja. Poklic sociolog/sociologinja je nastajal in se razvija predvsem po drugi poti. Analiza razvoja dveh dominantnih socioloških izobraževalnih programov pokaže dve smeri razvoja sociološkega poklica v Sloveniji: humanistično-pedagoško na Filozofski fakulteti in uporabno-raziskovalno na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Jasnost te razmejitev se sčasoma zmanjšuje. Delovne naloge sociologov ostajajo razpršene in le redko strnjene v zaokrožene delokroge, značilne za večino poklicev.

KLJUČNE BESEDE: izobraževanje sociologov, poklic sociolog

Formation of the Sociological Profession in Slovenia from a Curriculum Perspective

ABSTRACT

Two ways of occupational formation are exposed in the introduction: experiential and conceptual. Experiential formation focuses on the tasks performed in various working environments. Conceptual formation focuses on the operationalisation of concepts and research findings that are also conveyed to future sociologists by means of education. The sociologist has first of all been formed conceptually through education. Analysis of the two dominant educational programmes in sociology in Slovenia reveals two streams: a humanistic-pedagogical one at the

Faculty of Arts and a utilitarian, research-oriented one at the Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana. The sharpness of this distinction has gradually been blurred. Although sociologists have performed a great variety of tasks, they are seldom rounded up and focused like in other professions.

KEY WORDS: *education of sociologists, sociological profession*

1 Uvod

Poklic sociologa/sociologinje je eden tistih, ki so bili najbolj izpostavljeni tako imenovanemu »pošolanju«. S tem mislimo na pojmovanje, da izobraževanje po določenem izobraževalnem programu ne vodi zgolj do pridobljene vrste in stopnje izobrazbe, temveč tudi do poklica. Tako so diplomanti po zaključku študija pogosto zahtevali delo, za katerega opravljanje naj bi se izobraževali. Šolsko razumevanje poklica je bilo še posebej močno v času planskega gospodarstva, ko ni bilo konceptualnega razločevanja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili oziroma njenih kompetencah. Ponudba delovne sile se namreč v veliki meri oblikuje skozi izobraževalni sistem, povpraševanje po njej pa izhaja iz tehnološke in organizacijske strukture proizvodnih procesov.

Na drugi strani obstaja bolj razširjeno in utrjeno pojmovanje poklica kot celote delovnih nalog. Gre za »statistično-analitično kategorijo, v katero se razvršča delo, sorodno po vsebini in zahtevnosti in ki ga opravlja ali bi ga lahko opravljal praviloma ena oseba« (SURS 2023). Te naloge so v okoljih organizacij povezane oziroma zaokrožene v delovna mesta. Vendar pa danes v sistemizaciji delovnih mest različnih organizacij le izjemoma najdemo delovno mesto, poimenovano sociolog/sociologinja. Pogosto pa najdemo različna delovna mesta, kot so analitik, kadrovik, svetovalec, načrtovalec itd., za katerih zasedbo med drugimi lahko pričakujejo tudi izobrazbo sociologa.

Iz navedenega bi lahko izhajal dokaj presenetljiv sklep, da poklic sociolog/sociologinja tako rekoč ne obstaja, obstajata le izobraževanje in izobrazba. Vendar pa je tako ostro razločevanje med poklicem in izobrazbo neživljenjsko oziroma pretirano. Po mnenju Pavlina (2007: 70)

poklic predstavlja tako celoto delovnih nalog, ki se zaokrožijo v delu ene osebe, kot tudi predstavo o opravljanju teh nalog v družbi (...) ravno ti skupni vzorci vedenja pri delu in predstave o njih, ki izhajajo iz skupne izkušnje, predstavljajo temelj posameznikove oziroma poklicne identitete.

Delovnim področjem sociologa se še najbolj približa opis poklica sociolog/sociologinja, kot ga najdemo na straneh Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije. Ta pravi, da »sociolog opravlja analitično raziskovalno, načrtovalno,

svetovalno in pedagoško delo. Na področju prostorskega načrtovanja pripravlja kritične analize posegov v okolje, industrijski sociolog pa proučuje procese dela in predlaga ukrepe za boljšo organizacijo dela« (ZZRS 2024).

Pri razvoju določenega poklica se je tako treba pozorno ukvarjati z obojim: z izobraževalnimi programi in z delovnimi nalogami, do katerih ti programi vodijo. To velja tudi za sociologa/sociologinjo. V tem prispevku bomo zelo strnjeno pokazali, kako se je v Sloveniji od začetkov sociološkega študija leta 1960 do nekakšne ustalitve izobraževalnih programov na Filozofski fakulteti (FF) ter Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN) oziroma Fakulteti za družbene vede (FDV) Univerze v Ljubljani spreminjala vsebina izobraževalnih programov, opazovana skozi njihovo predmetno sestavo. Spraševali pa se bomo tudi, kaj te spremembe povedo o poklicu sociologa.

Analiza bo omejena na programa sociologije na FF in FSPN/FDV, kjer se je ta študij najprej začel in je vseskozi predstavljal glavnino vpisanih študentov. Pri tem se zavedamo omejitve, izhajajoče iz dejstva, da je sociologijo danes pri nas mogoče študirati tudi na drugih ustanovah in da se predava tudi v okviru drugih študijskih programov. Druga omejitev našega pristopa pa je v tem, da se ne bomo spuščali v vsebino posameznih predmetov in njihovo izvedbo, kar bi nedvomno poglobilo razumevanje opazovanega razvojnega procesa. To bi bilo za namen tega prispevka prostorsko, časovno in metodološko prezahtevno. Ob strani bomo pustili tudi eno najbolj zanimiv raziskovalnih vprašanj, namreč predstave ljudi s sociološko izobrazbo o opravljanju različnih poklicnih vlog in njihove posebne vzorce vedenja.

2 O oblikovanju poklicev

Do množitve poklicev pride zaradi industrijske delitve dela. »Da bi bolj učinkovito proizvajali dobrine in storitve, se člani industrijske družbe specializirajo za posamezne vloge (...) so odvisni od specializiranih veččin drugega in ta medsebojna odvisnost predstavlja podlago organske solidarnosti.« Tako Haralambos in Holborn (1999: 192–193) na kratko predstavita Durkheimov nauk o delitvi dela in družbeni povezanosti.

Za nadaljevanje te razprave je bolj pomembno pogledati mehanizme, ki generirajo delitev dela in nastajanje novih poklicev kot pa zgolj prešteti poklice. Kaj torej povzroča, da se zaokrožena celota delovnih nalog določene skupine ljudi, dobrine in storitve, ki jih proizvajajo, njihovi vedenjski vzorci pri delu in samozaznave začnejo razlikovati od drugih skupin ljudi? Ali ljudje pri soljudih zaznajo potrebo po nekem novem, drugačnem, boljšem proizvodu ali storitvi in se trudijo to potrebo zadovoljiti v želji, da bi s tem zaslužili ali/in črpali svoje

zadovoljstvo iz zadovoljstva drugih? Ali se pri svojem delu tako izurijo ter izpopolnijo svoje znanje in veščine, da hitreje in bolje od drugih opravijo svoje delo, ki vodi k cenejšim, boljšim in novim proizvodom in storitvam, s tem da opuščajo določene delovne naloge, dodajajo druge, uporabljajo drugačna delovna sredstva in postopke? Ali do uvida v možnosti učinkovitejšega in kakovostnejšega dela pridejo inženirji in organizatorji dela, ki v delovni proces uvedejo nove stroje in naprave ter nove postopke dela, ali pa kar delavci sami, ki so spodbujeni k inoviranju? Ali so ideje za nove dejavnosti v smislu novih zaokroženih celot delovnih nalog rezultat konceptualnega premišljanja in temeljnega raziskovanja posameznih vprašanj na področjih naravoslovja in družboslovja?

Na navedena vprašanja avtorji ne dajejo zelo določenih odgovorov. Imajo težave z določitvijo odločilnih dejavnikov in njihovega vpliva. Tako Kramberger (1999: 163), ki razločuje med poklicnim in podjetniškim prostorom, zapiše:

Akterji poklicnega prostora, za razliko od akterjev v podjetniškem prostoru, ubirajo pri zavarovanju lastnih virov takšno strategijo, da predvsem poklicno specifično znanje kot posebno dobroino institucionalizirajo, avtorsko zaščitijo in ga skušajo vzpostaviti kot infrastrukturno dobroino, v smislu splošne dobrine.

Institucionalizacija po Krambergerju poteka na tri načine. Prva oblika je avtonomi nadzor nad izobraževalnimi, kadrovske in socialno-zavarovalniškimi funkcijami ter trgom lastnih storitev, za kar običajno potrebujejo soglasje oblasti. To je značilno za močne poklice oziroma profesije. Druga oblika so interni, za posamezne organizacije ali panoge značilni poklicni prostori, kjer si določeni poklici izborijo svoj poseben položaj v smislu dela in ugodnosti, ki iz njega izhajajo. Tretja oblika pa je zaščita intelektualne lastnine – izdelkov, storitev in delovnih postopkov, značilnih za določen poklic. Te oblike institucionalizacije pa nenehno izziva tehnološki dejavnik v smislu pojavljanja novega znanja, ki nastaja v procesih dela, raziskovanja in eksperimentiranja v različnih oblikah vedenja, izkušenj in spretnosti ljudi ter tehnoloških postopkov, kakor tudi v obliki sistematičnih zapisov v člankih, knjigah in tehnološki dokumentaciji ter v obliki novih proizvodov in storitev.

Iskanje generatorja poklicev nas na koncu pripelje do novega znanja (Pavlin 2007: 69–91). Novo znanje je tradicionalno nastajalo skozi prakso posameznikov, ki so na podlagi poskusov in zmot, delovne rutine in premišljanja o problemih, na katere so naleteli pri delu, postopno ustvarjali zalogo praktičnega znanja. To znanje je v pretežni meri implicitno, skrito v rutinah samih delavcev. Del tega znanja so jim skozi proces socializacije posredovali sodelavci in starejši, izkušenejši mojstri. Ko so se prakse posameznikov, tj. delovne naloge, načini njihovega izvajanja,

kakor tudi njihovi izdelki in storitve, začeli znatno razlikovati od standardnih, ki so jih opravljali drugi, so se pokazali obrisi novega poklica. Novi poklic je nato izpodrinil prejšnjega ali pa sta zaživela vzporedno življenje, na primer mehanški in digitalni urar. To velja za večino področij, kjer prevladuje fizično delo, za opravljanje katerega so potrebne ročne in druge telesne spretnosti.

Razvojno gledano se znanje praktičnih poklicev postopno nadgrajuje z abstraktnim in teoretičnim znanjem. To znanje je eksplicitno, zapisano v skicah, načrtih, tehnični dokumentaciji, člankih in knjigah. Posamezniki so ga začeli pridobivati s sistematičnim izobraževanjem v šolah, najprej osnovnih in splošnih, kasneje tudi v poklicnih in tistih, ki vodijo k posameznim profesijam. Ta proces teče tako daleč, da nazadnje novo znanje v določenih poklicih nastaja vse manj skozi prakso izvajanja delovnih nalog in vse bolj na podlagi sistematičnega raziskovanja, proučevanja pisnih virov, logičnega premišljanja in primerjanja, grajenja konceptov in teorij ter njihovega preizkušanja v praksi in v razpravah s kolegi. Nov poklic tako ne nastane izkustveno, temveč deduktivno. Primer takega poklica je filozof.

3 Oblikovanje sociološkega poklica

Za sociologa bi lahko rekli, da ni nastal pretežno z diferenciacijo praktičnega dela starejših poklicev, kot so pravniki, filozofi, zgodovinarji, ekonomisti in psihologi, temveč z deduktivno opredelitvijo novega polja proučevanja, to je strukture in funkcije medčloveških odnosov. Jogan (1974) je že pred petdesetimi leti ugotavljala, da vprašanje konkretnih delovnih nalog oziroma klasično pojmovanega poklica sociologa »postane aktualno takrat, ko je v konkretni družbi sociologija že institucionalizirana, torej ko postane akademska disciplina in ko se na akademski ravni vzgajajo strokovnjaki sociologi«. Torej gre najprej za novo celoto znanja, za nove koncepte ter nova raziskovalna spoznanja in šele potem za uporabo teh znanj v konkretnih delovnih in življenjskih okoljih.

Sklicujoč se na ameriške in nemške vire, Jogan že takrat ugotavlja, da inženirsko pojmovanje poklica sociologa išče možnosti za neposredno uporabo njegovega znanja, na primer v raziskovanju mnenj različnih družbenih skupin, reševanju socialnih problemov posameznikov in nadzoru njihovega deviantnega vedenja. Razsvetljenko razumevanje poklica sociologa pa vidi možnosti bolj za posredno uporabo njegovega znanja, na primer kot svetovalca centrom odločanja pri vprašanjih enakosti spolov in ras ali pri načrtovanju družbenih reform na področjih izobraževanja, socialnega varstva in podobno. Kljub stalni težnji po neposredni uporabi sociološkega znanja so se sociologi najprej zaposlili kot raziskovalci in učitelji na univerzah, šele kasneje pa tudi drugod. V Nemčiji so bili tako skeptični glede neposredne uporabnosti sociološkega znanja, da so

odsvetovali samostojen študij sociologije, saj da ni nikakršnih poklicev v smislu zaokroženih delovnih nalog zanje (Jogan 1974).

Nekje vmes med obema skrajnostma je poklic sociologa nastajal tudi pri nas. Najprej je šlo za prenos socioloških znanj v smislu temeljnih konceptov iz okolij, v katerih je bilo to znanje že dobro strukturirano. Potem je šlo za presežek znanj, ki so nastajala v okviru disciplin, kot so filozofija, pravo, zgodovina, psihologija, geografija in druge družboslovne discipline. Presežek v smislu, da so ga izvirne discipline težko uvrščale v svoj kategorialni aparat in ga pojasnjevale z njim. Tretji vir so bile izvirne raziskave družbenih pojavov oziroma vprašanj, ki so se jih praviloma lotevali mladi diplomanti prava, filozofije in ekonomije, ki so svojo raziskovalno radovednost širili preko meja svojih disciplin. Vse to je ustvarjalo novo zalogo sociološkega znanja (*body of knowledge*), ki so ga začeli prenašati na prve študente sociologije. Vsakdo od njih je v svojih študijskih izdelkih k celoti tega znanja nekaj dodal. Nekateri so se po diplomi spustili v nove raziskave in na specifična družbena področja. Tako je zaloga sociološkega znanja naraščala.

Dejansko v začetku ni bilo mogoče najti zaokrožene celote delovnih nalog, ki bi jih lahko označili kot naloge sociologa. Teh praktično ni vse do danes, če izvzamemo poklic učitelja sociologije in sociologa raziskovalca na univerzi ali v srednji šoli. Kazalec tega so praktično neobstoječa delovna mesta za sociologe v različnih delovnih okoljih. Hkrati pa je vstop na zelo različna delovna mesta, kot so kadroviki, analitiki, načrtovalci, projektni vodje, svetovalci itd., odprt tudi za diplomante s sociološko izobrazbo. To potrjuje bolj posredno kot neposredno uporabnost znanja sociologov in nakazuje, da je proces poklicne formacije sociologa še v teku. Vsekakor pa gre za deduktivno oblikovanje poklica od abstraktne h konkretni ravni, od raziskovanja do morebitne uporabe izsledkov pri odločanju, od izobraževalnega programa h konkretnim delovnim nalogam in potrebnim spretnostim za njihovo izvajanje. Težavnost tega procesa dokazuje tudi več poskusov iskanja področij uporabe sociološkega znanja tekom razvoja programov izobraževanja za sociologe.

4 Kaj kaže razvoj socioloških programov?

4.1 Začetki

Oblikovanje sociološkega poklica po izobraževalni poti se je pri nas začelo leta 1960 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Začelo se je skromno in pri temeljih s petimi predmeti: Obča sociologija, Zgodovina družbene misli, Metodologija sociološkega raziskovanja, Statistika in Politična ekonomija.

Čez deset let je sociološki program štel osem predmetov. Obča sociologija je segala v tri smeri: sociologija družbenih struktur, sociologija kulture in teorija

družbenega razvoja. Sociološki program so dopolnjevali predmeti: Družbeni sistem SFRJ, Zgodovina politične misli, Zgodovina 19. in 20. stoletja s posebnim ozirom na zgodovino delavskega gibanja, Socialna psihologija in Politična ekonomija. Uvod v sociologijo je postal skupni predmet Filozofske fakultete.

Leta 1970 je postala nova članica Univerze v Ljubljani Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN) s samostojnim sociološkim študijem (Svetlik 2023). Dogovor s Filozofsko fakulteto je bil, da bo ta izobraževala učitelje sociologije, medtem ko naj bi FSPN izobraževala sociologe raziskovalce. Njen sociološki program je štel 50 predmetov. V temelju je bila Obča sociologija I in II. Na njeni podlagi pa so nastajale nove sociologije: lokalnih skupnosti, mladine, kulture, religije, dela ter izobraževanja in vzgoje.

Glede na raziskovalno naravnost programa je bilo v njem več metodoloških in statističnih predmetov: Metodologija družboslovnega raziskovanja I in II, Metodološki praktikum, Metode in tehnike kadrovanja, Praktikum za izdelavo normativnih aktov, Viri socialne statistike, Temelji družboslovne statistike, Statistika II, Kadrovska statistika in Metodološki praktikum. V istem času v sociološkem programu Filozofske fakultete metodologije in statistike ni bilo več.

V predmetni strukturi sociološkega programa FSPN se je kazala njegova tesna povezanost s programoma politološkega in novinarskega študija. Hkrati pa je bila v njem že leta 1970 posebna kadrovsko-organizacijska usmeritev kot izraz načrtno usmerjenosti k neposredni uporabi sociološkega znanja in zaposlovanja izven akademskega oziroma šolskega prostora. To je zahtevalo dopolnjevanje socioloških vsebin z vsebinami s področij psihologije, ekonomije in prava, saj sociologija ni premogla vseh potrebnih metod in tehnik. So se pa s to širitvijo bogatili tudi drugi programi FSPN, na primer s predmetom Teorija delovnih organizacij. Poskus sociološkega prevzema kadrovskega poklica se je izkazal kot preveč ambiciozen, saj je bila konkurenca tradicionalnih poklicev – pravnikov, ekonomistov, socialnih delavcev in psihologov – premočna (Svetlik 1980). Pa tudi narava kadrovskega delovnega področja je izrazito interdisciplinarna.

4.2 Ekspanzija

V naslednjih dveh desetletjih, tj. od 1970 do 1990, se je število predmetov sociološkega programa povečalo tudi na Filozofski fakulteti, in sicer na 18, vendar še vedno ni dohajalo števila predmetov (in razdrobljenosti) sociološkega programa FSPN. V socioloških predmetih FF se je kazala rahla težnja po širitvi oziroma specializaciji, vendar je program ostal na področju humanistike s sociologijo kulture, morale, umetnosti, literature, likovnih umetnosti ter znanosti in znanja. To je nedvomno ustrezalo sociologu pedagogu.

V tem času je bilo tudi v sociološkem predmetniku Filozofske fakultete zaznati političnoideološki pritisk, ki se je izvajal na družboslovje v svinčenih sedemdesetih letih. Izkazoval se je v predmetih Temelji marksizma in sociologija, Družbeni sistem SFRJ, Zgodovina marksizma ter Samoupravno organiziranje kulture in kulturnega življenja. Ti predmeti so izginili s seznama predavanj takoj po zamenjavi oblasti leta 1991.

V sociološkem programu FSPN se v istem obdobju število predmetov ni povečevalo. Dosežena je bila zgornja meja razdrobljenosti in obremenitve študentov s številom predmetov na letnik. Predmete je bilo mogoče le še zamenjevati ali jih umeščati v program kot izbirne. Obča sociologija je bila okrepljena s predmetom Razvoj socioloških teorij. V program sta bili umeščeni še dve posebni sociologiji: znanosti in znanja ter družine. Sicer pa za sociološki program FSPN velja še bolj kot za tistega na Filozofski fakulteti, da je podlegal političnim pritiskom. Vanj so bili vključeni številni predmeti, ki so obravnavali družbenopolitični sistem SFRJ, samoupravljanje in marksizem. Kot primere lahko navedemo: Filozofski temelji z zgodovino marksizma, Aktualni problemi marksizma, Politični sistem SFRJ, Družbeno politične organizacije SFRJ, Teorija in praksa samoupravljanja, Socializem v sodobnem svetu in podobne. Ti predmeti so bili leta 1991 odstranjeni iz programa.

Za sociološki program FSPN je bilo razvojno pomembno, da se je kadrovsko-organizacijska smer ohranila in utrdila tako skozi dokončanje izrednega študija številnih kadrovikov kot tudi skozi zaposlovanje vse večjega števila diplomantov rednega študija na kadrovskega področju. Čeprav so bili sociologi daleč od vzpostavitve monopola nad poklicem kadrovika, je sociološka izobrazba postala ena ključnih vstopnih poti vanj.

Po zgledu kadrovskega študija so bili izvedeni še trije poskusi v smeri razvoja neposredno uporabnega sociološkega znanja. V sedemdesetih letih je sociološki program FSPN posegel na socialno področje s tako imenovano usmeritvijo za socialno delo. Temu ustrezno se je oblikovala tudi predmetna struktura, na primer s posebnimi predmeti Socialno delo, Socialna gerontologija, Socialna patologija, Rehabilitacijsko svetovanje in podobni. Ta poskus je bil opuščen zaradi preraščanja samostojne Visoke šole za socialno delo v fakulteto. V predmetniku pa je ostala izbirna skupina predmetov Socialna politika in socialni razvoj.

V osemdesetih letih je po večletnih prizadevanjih prišlo do širitve sociološkega programa na področje družboslovne informatike. To je bila nedvomno razvojna niša, saj je šlo za razmeroma novo področje poklicnega delovanja. Sledila je ustrežna dopolnitev predmetne strukture programa s posebnimi predmeti, kot so Osnove informatike, Informacijski sistemi, Podatkovne strukture in baze podatkov, Sociologija informacijskih procesov, Multivariantna analiza podatkov in

programski paketi, Napovedovanje in planiranje, Indikatorji družbenega razvoja in podobni.

Družboslovna informatika se je soočila z zrcalnim vprašanjem tistemu s kadrovskega področja. Tu ni šlo za to, da bi se z zaokroženo skupino delovnih nalog ukvarjalo mnogo različnih disciplin in posledično tudi diplomantov, pač pa za to, da je področje informatike vseobsežno in torej prisotno povsod. Zato je bila že v izhodišču sprejeta omejitev na družboslovno informatiko, kjer pa se diplomanti sociologije še vedno srečujejo tudi z diplomanti z drugih področij, kot so ekonomija, organizacija dela, informatika ipd. Povratni učinek širitve sociološkega programa na področje informatike je bila krepitev metodoloških znanj tudi za druge smeri znotraj sociološkega študija oziroma krepitev raziskovalne usposobljenosti diplomantov sociologije nasploh.

Tretji poskus širitve sociološkega programa na FDV sega v devetdeseta leta prejšnjega stoletja. Razumeti ga je treba kot odziv na poskuse narediti sociologijo neposredno uporabno ter kot povratek k bolj razsvetljenim in humanističnim koreninam. Najprej je bila oblikovana izbirna skupina kulturoloških predmetov s predmeti, kot so Kulturna politika, Sociologija množične kulture, Sodobna organiziranost bibliotekarstva, Sociologija umetnosti, Zgodovina slovenske kulture in podobni. Kmalu pa smo dobili samostojni študijski program kulturologije. Pri tem ne kaže spregledati, da je kulturološki program, takrat že na FDV, do neke mere predstavljal prelom dogovora s Filozofsko fakulteto, kjer je bil sociološki študij vseskozi bolj obči s primesmi kulturoloških vsebin. Še več, prelomljen je bil temeljni dogovor o delitvi med pedagoško naravnanim programom na FF in raziskovalno usmerjenim na FSPN. Slednja je namreč v program sociološkega študija uvedla izbirno skupino pedagoških predmetov, ki so tudi njene diplomante kvalificirali za pedagoško delo.

5 Sklep

Od devetdesetih let dalje sta se študija sociologije na FF in FDV postopno konsolidirala in nista doživela velikih strukturnih sprememb. Programa gresta vsak svojo pot, ne da bi se posebej ozirala na pretekle dogovore med fakultetama. Program FF sloni na močni občini sociologiji ter hkrati ostaja kulturološko in pedagoško naravnani. Vendar pa ponovno vključi predmet Metodologija sociološkega raziskovanja. Dodani so tudi predmeti, kot so Sociologija medijev, Sociologija političnih institucij, Sociologija in zgodovina družbenih gibanj, za katere se je zdelo, da so bolj v domeni FDV. Na FDV se je ustalil razvejan program s svojima aplikativnima smerema: kadrovsko-organizacijsko in informatično. S skupinami izbirnih predmetov se še naprej spogleduje s socialnim in pedagoškim področjem. Program Kulturologija ubere svojo samostojno pot.

Skozi številne posebne sociologije je sociološki študij posegel na vsa mogoča področja: v prostor, religijo, družino, znanost in znanje, izobraževanje, socialno politiko, delo, zaposlovanje, družbene spremembe, vsakdanje življenje, okolje, turizem, spol in emocije, kulturo, ekonomijo, zdravje, organizacijo, socialna omrežja itd. V tem se kaže trenutni domet uporabnosti sociološkega znanja, ki ga odlikuje predvsem širina. Vsa navedena področja je mogoče uspešno sociološko raziskovati in analizirati ter dobljena spoznanja posredovati v ustrezne kanale odločanja. Nekdanja ambicija inženirskega obvladovanja teh področij s strani sociološkega poklica pa se izkazuje za preambiciozno in morda tudi humanistično vprašljivo.

Predmetna struktura programov ne pokaže vsega. Ne pokaže vsebine, ki bi jo bilo treba razkriti s podrobnim proučevanjem učnih načrtov predmetov in njihove izvedbe. Ta bi pokazala, da se znotraj konsolidiranih študijskih programov sociologije, ki dajejo stabilen videz, dogajajo pomembne vsebinske spremembe. Zaznali bi pomnožitev različnih raziskovalnih pristopov in metod raziskovanja, ki so zmanjšale pomen obsežnih terenskih raziskav z zbiranjem in podrobno statistično obdelavo množice podatkov, ter prenos poudarka na raziskovanje na manjših vzorcih, študije primerov, fokusne skupine, analizo vsebine in druge kvalitativne pristope. Ugotovili bi relativen upad poudarka na obči sociologiji in na klasičnih socioloških temah, kot so socialna stratifikacija, mobilnost, migracije in konflikti. V ospredje so prišle nove teme: spol, emocije, vsakdanje življenje, življenjski potek, socialna omrežja ipd. Skozi obravnavo teh tem postaja sociologija bolj problemsko usmerjena oziroma odzivna na sodobna družbena dogajanja, s tem pa tudi bolj aplikativna.

Literatura

- Haralambos, Michael, in Holborn, Martin (ur.) (1999): Sociologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jogan, Maca (1974): Sociologija in dejavnost sociologov v razvoju naše družbe. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
- Kramberger, Anton (1999): Poklici, trg dela in politika. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.
- Pavlin, Samo (2007): Vloga znanja pri profesionalizaciji poklicev. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.
- Svetlik, Ivan (1980): Naloge kadrovske dejavnosti v organizacijah združenega dela: pregled in analiza z vidika organiziranja in nosilcev kadrovske dejavnosti. Kadrološki priručnik. Ljubljana: Univerzum.
- Svetlik, Ivan (2023): Od Visoke šole za politične vede (1961) do Fakultete za družbene vede (1991): pogled skozi prizmo razmerja med politiko in stroko. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Viri

Arhiv Univerze v Ljubljani. Seznami predavanj.

SURS (2023): Metodološka pojasnila k Standardni klasifikaciji poklicev. Dostop prek: <http://www.stat.si/klasje/klasje.asp> (2. 7. 2023).

ZZRS (2024): Opis poklica sociolog. Dostop prek: <https://www.ess.gov.si/iskalci-za-poslitve/poklici-in-kompetence/opisi-poklicev/?idpok=805/#/opis-poklica/805> (16. 2. 2024).

Podatki o avtorju

prof. dr. **Ivan Svetlik**

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede

Kardeljeva pl. 5, 1000 Ljubljana, Slovenija

E-mail: ivan.svetlik@fdv.uni-lj.si